

Ιεροεθνομάρτυς Αρχιμανδρίτης Ιάκωβος Αρχαντζικάκης

Του Σταύρου Μελιδώνη, Δικηγόρου,
Αντιπροέδρου της Ενώσεως Σμυρναίων

Ο μαρτυρήσας εν Βουτζά της Σμύρνης

Η τραγική επέτειος της συμπλήρωσης 100 χρόνων από τη Μικρασιατική Καταστροφή φέρνει στο προσκήνιο τον θάνατο χιλιάδων μαρτύρων με προεξάρχουσα μορφή τον Χρυσόστομο Σμύρνης, ο οποίος με το μαρτύριο του κατέστη Άγιος της Ορθοδόξου Εκκλησίας μας εκπληρώνοντας τον στίχο της Αποκάλυψης του Ιωάννου προς τον Άγγελο της Εκκλησίας της Σμύρνης «Γίνου πιστός άχρι θανάτου και δώσω σοι τον στέφανον της ζωής».

Πλάι στον Χρυσόστομο Σμύρνης και τη χορεία των Μικρασιατών Αγίων στέκει και η μορφή του ιεροεθνομάρτυρα Αρχιμανδρίτη Ιακώβου Αρχαντζικάκη, που παρέδωσε την ψυχή του στον Κύριο υπομένοντας φρικτό μαρτύριο από τους Τούρκους Τσέτες στον Βουτζά της Σμύρνης την 27/08/1922 (π.η.).

Ο Αρχιμανδρίτης Ιάκωβος Αρχαντζικάκης γεννήθηκε στο χωριό Ζήρος της Σητείας το 1872. Με προτροπή του θείου του Αγιοταφίτη Ιερομονάχου Κορνήλιου Γιακουμάκη προσέρχεται στα Ιεροσόλυμα προκειμένου να σπουδάσει στην περίφημη Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού στα Ιεροσόλυμα.

Κατά την παραμονή του στα Ιεροσόλυμα χειροτονείται διάκονος. Μετά την αποφοίτησή του από τη θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού το 1892, συνεχίζει τις θεολογικές του σπουδές στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης λαμβάνοντας το πτυχίο του το 1897.

Την περίοδο, που βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα ως τακτικό μέλος του Εκκλησιαστικού Μουσικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, ως Βιβλιοφύλακας της Βιβλιοθήκης του Μετοχίου του Παναγίου Τάφου και ως Ιεροκήρυκας του Αγιοταφικού Μετοχίου. Αξιόλογη είναι η συμβολή του στη συγγραφή του Δ' Τόμου της σειράς «Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη» του μεγάλου βυζαντινολόγου Καθηγητή και Επιμελητή του Μουσείου και της Βιβλιοθήκης της Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης Αθ. Παπαδοπούλου – Κεραμέως. Το 1901 εγγράφεται στη Φιλολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Γενεύης από όπου αποφοιτά το 1903.

Αμέσως καταθέτει το πτυχίο του και εγγράφεται στη Σχολή Χριστιανικής Καθολικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου της Βέρνης και το 1904 αναγορεύεται Διδάκτωρ με θέμα διδακτορικής διατριβής «Μελέτη επάνω στις βασικές χριστιανικές εκδηλώσεις (εορτές) στην Αρχαία Ανατολική Εκκλησία», η οποία εκδόθηκε στη γαλλική γλώσσα από τις εκδόσεις Βέμπερ.

Μετά την αναγόρευσή του ως Διδάκτορα, επιστρέφει στα Ιεροσόλυμα και αναλαμβάνει τη διεύθυνση της Ιερατικής Σχολής του Τιμίου Σταυρού. Μάλιστα με δικές του ενέργειες αναγνωρίστηκε το 1911 από την ελληνική πολιτεία το ισότιμο της Σχολής με τα αντίστοιχα εξατάξια γυμνάσια του ελληνικού κράτους.

Από το τέλος του 1906 αναλαμβάνει τη Διεύθυνση του ιστορικού περιοδικού του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων «Νέα Σιών», στο οποίο αρθρογραφεί.

Το 1907 χειροτονείται πρεσβύτερος λαμβάνοντας και το οφίκιο του Αρχιμανδρίτη. Παράλληλα εκτός της ποιμαντικής του δραστηριότητας παρουσιάζει πλούσιο και πολυθεματικό συγγραφικό έργο μέσα από το οποίο αποκαλύπτεται η πολυσχιδής προσωπικότητά του. Στα εκδοθέντα έργα του περιλαμβάνονται: α) «Η ηθική των Έλλήνων φιλοσόφων και η Χριστιανική ηθική», που εκδόθηκε το 1912 στα Ιεροσόλυμα, β) «Χριστιανισμός και Υλισμός», δύο διαλέξεις που δόθηκαν στη Γενεύη και εκδόθηκαν στα γαλλικά, γ) «Ιερατική και Προτεσταντική Εκκλησία», που εκδόθηκε το 1906 στα Ιεροσόλυμα στα γαλλικά, δ) «Το Θεοσύστατον της Εκκλησιαστικής Ιεραρχίας και η πλάνη των Διαμαρτυρομένων», που εκδόθηκε το 1906 στα Ιεροσόλυμα στα γαλλικά, ε) «Ορθόδοξος Χριστιανική Κατήχησις», που εκδόθηκε για τις ανώτερες τάξεις των Σχολών του Παναγίου Τάφου το 1910, και στ) είκοσι τρεις (23) θεολογικές μελέτες και πραγματείες, που δημοσιεύτηκαν από το 1907 έως και το 1914 στο περιοδικό «Νέα Σιών».

Η απήχηση του έργου του και της προσωπικότητάς του ως καλού ποιμένα, λογίου και πνευματικού διδασκάλου ήταν τέτοια, που ξεπερνούσε τα όρια της δικαιοδοσίας του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι είχε συνεχή αλληλογραφία με τον ιεροεθνομάρτυρα Χρυσόστομο Σμύρνης από τα έτη που ο Χρυσόστομος ήταν μητροπολίτης Δράμας.

Επιπλέον σε έκδοση του μικρασιατικού ημερολογίου του 1911 αναφέρεται η βιογραφία του Ιακώβου ανάμεσα σε άλλες προσωπικότητες.

Το ζήτημα της φιλοαραβικής πολιτικής του Πατριάρχου Ιεροσολύμων Δαμιανού έφερε τον Ιάκωβο σε διάσταση με τον Πατριάρχη και οδήγησαν τον

Ιάκωβο στην αναγκαστική του αποχώρηση από τα Ιεροσόλυμα και την καταφυγή του στη Μικρά Ασία το 1915.

Τότε προσλαμβάνεται στη διακονία της Ιεράς Μητροπόλεως Εφέσου και το 1917 μετά από εισήγηση του Επισκόπου Ξανθουπόλεως Αμβροσίου, (του και μετέπειτα ιεροεθνομάρτυρος Μητροπολίτου Μοσχονησίων), Βοηθού Επισκόπου του Χρυσοστόμου Σμύρνης αναλαμβάνει ιερατικός προϊστάμενος του καθεδρικού ναού του Γενεθλίου του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Επάνω Συνοικίας Μπουτζά η Βουτζά.

Ο Βουτζάς (και κατά το ορθότερον Μπουτζάς), ήταν το επονομαζόμενο λουλουδένιο χωριό της Σμύρνης. Αποτελούσε ένα από τα αριστοκρατικότερα προάστια της Σμύρνης με 7.000 περίπου Έλληνες κατοίκους, τρεις ενορίες (Γενεθλίου του Προδρόμου, Αγίου Ιωάννου Προδρόμου, Ευαγγελίστριας), εννέα σχολεία με 800 μαθητές, εμπορικά καταστήματα, εστιατόρια και εξοχικές βίλες.

Από τη νέα του θέση ο Ιάκωβος ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα επιδεικνύοντας ένθερμο ποιμαντικό και πατριωτικό ζήλο, που τον κατέστησαν αγαπητό στους ενορίτες του και σε ολόκληρο τον Βουτζά. Ήδη από το 1917 είχε αναλάβει τη διεύθυνση του Αρρεναγωγείου του Βουτζά.

Μετά την ανακωχή του Μούδρου και πριν την έλευση του ελληνικού στρατού, ο Βουτζάς δέχθηκε επιθέσεις Τούρκων ατάκτων με φόνους και λεηλασίες.

Για το λόγο αυτό ο Ιάκωβος σε κλίμα οδύνης μετά την κηδεία των θυμάτων, έστειλε τηλεγράφημα προς τη Συμμαχική αποστολή ζητώντας την προστασία των χριστιανών κατοίκων του χωριού. Όταν αφίχθηκε ο ελληνικός στρατός στη Σμύρνη, πρωτοστάτησε στις εορταστικές εκδηλώσεις στον Βουτζά.

Ταυτόχρονα όμως ήταν αυτός μαζί με τον δικηγόρο Αντώνη Αθηνογένη, που απέτρεψε την αντεκδίκηση μερίδας των συμπατριωτών του, που δεν είχαν ξεχάσει τις πρόσφατα γεγονότα των φόνων και των καταστροφών και ήθελαν να ξεσπάσουν κατά των Τούρκων κατοίκων του Βουτζά.

Τέλος δε μεριμνώντας για την ολοένα βελτίωση των συνθηκών της παρεχόμενης παιδείας ανέλαβε την πρωτοβουλία για την επισκευή των σχολών του Βουτζά.

Όλο του αυτό το έργο και η μεγάλη του μόρφωση είχε ωθήσει τον Χρυσόστομο να προτείνει την εκλογή του Ιακώβου για τη χηρεύουσα θέση της Μητροπόλεως Ταρσού και Αδάνων, πρόταση που τελικά δεν τελεσφόρησε.

Η έντονη δραστηριότητα του Ιακώβου, η οποία είχε όλα τα χαρακτηριστικά ενός αγαθού Λευίτη, αλλά και του φλογερού πατριώτη δεν πέρασε απαρατήρητη από την πλευρά των Τούρκων.

Ο Ιάκωβος πρωτοστατούσε στο να χαλυβδώνει το χριστιανικό και ελληνικό φρόνημα και να νουθετεί τους Έλληνες κατοίκους του Βουτζά και ιδίως της νεολαίας.

Οι πατριωτικοί του λόγοι και ο χριστιανικός του ζήλος ήταν οι λόγοι, που οδήγησαν στην απόφαση για τον θάνατό του.

Την 27η Αυγούστου 1922 (π.η.) οι Τούρκοι εισήλθαν στον Βουτζά και κατέστρεψαν σχεδόν εξ ολοκλήρου το χωριό. Στην προτροπή φίλων να

εγκαταλείψει τον Βουτζά ο Ιάκωβος αρνήθηκε λέγοντας ότι το καθήκον του είναι να βρεθεί δίπλα στο ποίμνιό του. Έτσι αποφάσισε χωρίς δισταγμούς και ενδοιασμούς να θυσιαστεί.

Ο θάνατός του, που επιβεβαιώνεται από ελληνικές και ξένες πηγές, όπως του καθολικού ιερέα Charles Dobson, ήταν μαρτυρικός.

Σύμφωνα με καταγεγραμμένη πηγή του Μητροπολίτη Εφέσου Χρυσοστόμου, προερχόμενη από αφηγήσεις διασωθέντων κατοίκων του Βουτζά, το μαρτύριο του Ιακώβου ήταν φρικτό.

Αφού δάρθηκε ανηλεώς από Τούρκους ατάκτους εντός του Ναού του Γενεθλίου του Προδρόμου, στη συνέχεια κάρφωσαν στο μέτωπό του δύο καρφιά που σχημάτιζαν το σχήμα της ημισελήνου και στη συνέχεια αιμόφυρτο τον κρέμασαν έξω από τον Ναό.

Ο ίδιος δε την ώρα που παρέδιδε την ψυχή του φώναζε «Παναγιά μου! Παναγιά μου!».

Με αυτόν τον τρόπο ο Ιάκωβος, ο ακάματος εργάτης του Χριστού, με την τεράστια μόρφωση και το πολυσχιδές ποιμαντικό και πνευματικό έργο βίωσε τα βασανιστήρια των διωκτών του και κατετάγη στη χορεία των Μικρασιατών μαρτύρων.

Η μνήμη του τιμάται ξεχωριστά στις 28/08 και την πρώτη Κυριακή προ της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού μαζί με τον Άγιο Χρυσόστομο Σμύρνης και τους συν αυτώ αναιρεθέντες κληρικούς και λαϊκούς.

Απολυτίκιον

Ἦχος δ'. Ταχύ προκατάλαβε.

Σμυρναίων Αγλάισμα, και της Σητείας βλαστέ, Βουτζά το μαρτυριον
προσηλοθέντα σεπτέ

Αθληφόρε Ιακωβε, καυχημα της πατριδος και της πίστεως θάρσος

Κλέος των Ιερέων Του Προδρόμου προστάτα Διο ταις ικεσίεις ταις σαις, πάντας
ελέησον

Μεγαλυνάριον

«Χαίροις ιερόαθλε θαυμαστέ, Ζήρου της Σητείας εγκαλώπισμα ιερόν, χαίροις
ο σφραγίσας εν τω Βουτζά της Σμύρνης Ιάκωβε σοις άθλοις ιερωσύνην σου».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Αγγελάκη Μιχαήλ, «ΕΘΝΟΪΕΡΟΜΑΡΤΥΡΑΣ–ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡΧΑΤΖΙΚΑΚΗΣ», Σητεία 2020.

Εφημερίδα Κόσμος Σμύρνης, 14.09.1919, 29.09.1919, 19.03.1920, 05.07.1922, 08.07.1922

Ζαχόπουλος Κύριλλος, «ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΚΑΣΑΜΠΑ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ», εν Αθήναις, Νέα Σμύρνη 1934.

Ορθοσκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 3ος Τόμος, Αθήνα 1963.

Καραράς Νίκος, «ΜΠΟΥΤΖΑΣ. ΤΟ ΛΟΥΛΟΥΔΕΝΙΟ ΧΩΡΙΟ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ – Η ΖΩΗ ΤΟΥ.», Εκδ. Ενώσεως Σμυρναίων, 1962.

Σολομωνίδης Χρήστος, « Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ», Αθήνα, 1960.

«Το αρχείον του εθνομάρτυρος Σμύρνης Χρυσοστόμου», Τόμος Γ΄, ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2000.